

Voorlopig niet minder jongvee op MDM-bedrijf Brandsma

A.C.G. Beldman (LEI-DLO detachement bij het PR)

In het Friese dorpje Roodhuis boert de familie Brandsma gedurende vele generaties op dezelfde plek. Sinds mei 1992 doet het bedrijf mee aan het MDM-project. Door het Proefstation voor de Rundveeningen uitgevoerd, waarin vastge- houderij zijn voor dit bedrijf bereke- steld is dat een lagere jongvee- ger N-overschot en een iets lager echter niet van plan om de jongvee- bezetting te verlagen. Dit komt voor een deel door het lagere saldo. Een minstens zo belangrijk argument is de grote flexibiliteit in de bedrijfsvoering bij een ruime jongveebezetting.

Ruim 100 jaar op dezelfde plek, maar uiteraard is er wel veel veranderd in die periode. In 1969 vond een ingrijpende gebeurtenis plaats. De kop-hals-romp boerderij brandde af. In 1970 zijn een woonhuis, schuur en ligboxenstal met roostervloer gebouwd voor 60 koeien. In de daaropvolgende jaren is de stal uitgebreid zodat er nu

plaats is voor 100 koeien, 40 pinken en 30 kalveren. De oorspronkelijke 30 hectare pacht is in de loop van de jaren met ruim 20 hectare aangekocht grasland uitgebreid. In 1987 ging Hendrik Brandsma een maatschap aan met zijn zoon Minicus. Vlak daarna werd Brandsma sr. voorzitter van de Friese ABTB voor een periode van 5 jaar.

Toegang tot bedrijf van Brandsma.

Tabel 1 Overzicht aan- en afvoer van stikstof MDM-bedrijf Brandsma (kg/ha)

	Jaar				
	88/89	89/90	90/91	91/92	92/93
Depositie	38	38	38	38	38
Krachtvoer	74	60	66	66	77
Kunstmest	431	485	377	348	298
N-binding vrijl.bact.	4	4		4	4
Overig/strooisel	0	0	6	4	2
Ruwvoer	0	0	3		2
	547	587	494	461	421
Afvoer melk	66	64	71	67	66
Afvoer org. mest	0	0	0	10	0
Afvoer ruwvoer	0	0	0	0	10
Afvoer vee	8	11	11	11	11
	74	75	82	88	87
Overschot	473	512	412	373	334

(Het overschot voor 1992/93 wijkt af van het overschot wat in het PR-artikel over de modelberekeningen in de uitgangssituatie gehanteerd wordt. Dit wordt veroorzaakt doordat de berekeningen niet exact de werkelijke situatie kunnen benaderen.)

Sinds eind 1993 heeft Hendrik Brandsma de boerderij verlaten en is zijn plek ingenomen door Minicus. Het bedrijf omvat ruim 50 hectare grasland met een melkquotum van 644.000 kg. De grondsoort is vrij zware klei, 55% afslibbaar. De meeste percelen zijn gedraineerd. De koeien weiden in de zomer alleen overdag en worden 's nachts bijgevoerd met vers gras. De eigen mechanisatie wordt zoveel mogelijk afgebouwd, waardoor de loonwerker veel werk doet.

Tabel 2 Bedrijfseconomische kostprijs Brandsma (gulden per 100 kg melk (LEI-DL0 92/93))

<i>Kosten</i>	
Arbeid	24,31
Werk door derden	7,45
Machines/werktuigen	9,02
Grond en gebouwen	17,77
Veevoer	11,05
Rente	2,41
Diergezondheid	4,84
Quotumkosten	10,65
Meststoffen	2,78
Overige kosten	5,39
Totale kosten	95,66
<i>Opbrengsten</i>	
Melkopbrengsten	81,77
Omzet en aanwas	12,78
Overige opbrengsten	2,39
Totale opbrengsten	96,95
Netto-bedrijfsresultaat	+ 1,29

Milieu inpassen in economie

In het MDM-project zijn de deelnemende bedrijven op zoek naar een evenwicht tussen milieu en economie. Minicus Brandsma omschrijft het als volgt: "De economie staat bij ons centraal, we moeten er tenslotte ons brood mee verdienen. Maar we proberen wel zo goed mogelijk het milieu in te passen." Het bedrijf houdt al geruime tijd een mineralenboekhouding bij. In 1989 nam het al deel aan de eerste proefgroep Mineralenboekhouding van het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM). Hendrik Brandsma: "Als je aan het rekenen slaat met de kengetallen waar je met zo'n boekhouding over beschikt, raak je bijna vanzelf geïnteresseerd in de achtergronden ervan." Het N-overschot is de laatste jaren flink gedaald (tabel 1).

De verliezen zijn vooral teruggedrongen door minder kunstmeststikstof aan te voeren. Dit is bereikt door de dierlijke mest in het voorjaar of in het groeiseizoen toe te dienen en door dit emissie-arm te doen. In 1991 werd iets meer dan de helft van de dierlijke mest emissie-arm gegeven. Minicus: "In 1991 en 1992 is vooral met de zodebemester gewerkt. Dit is goed bevallen maar we wilden graag in het voorjaar een lichtere machine op ons land". In 1993 is bijna 90% van de dierlijke mest emissie-arm toegediend. In het voorjaar wordt vanwege de draagkracht een sleufkouter gebruikt. In de zomer wordt een zodebemester gebruikt, omdat het gras dan schoner blijft. "De sleufkouter is ons in het voorjaar goed bevallen.

Bovendien vertelde de loonwerker dat het brandstofverbruik bij de sleufkouter ook een stuk lager was dan bij de zodebemester. Als je naar het milieu-effect kijkt moet je dat eigenlijk ook meenemen", aldus Hendrik Brandsma. De economische resultaten hebben zeker niet geleden onder het terugdringen van de verliezen. De bedrijfseconomische kostprijs van de melk is in tabel 2 opgenomen. "Ik ben ervan overtuigd dat emissie-arme mesttoediening bedrijfseconomisch gewoon kan, zeker bij de huidige loonwerktarieven", aldus Minicus.

Ruime jongveebezetting

Dit bedrijf heeft een behoorlijk ruime jongveebezetting: ruim 9 stuks jongvee per 10 koeien. Dit resulteert ook in een goede omzet en aanwas. Op veel praktijkbedrijven komt een ruime jongveebezetting voor. Eerdere berekeningen van het Proefstation voor de Rundveehouderij laten zien dat dit zowel uit oogpunt van mineralenverliezen als uit oogpunt van economie niet erg gunstig is. Waarom dan toch al dat jongvee? Minicus: "Wij hebben altijd bewust ruim jongvee aangehouden. Het bedrijf is niet zo intensief, we kunnen ons eigen ruwvoer telen. We hebben er wel altijd naar gestreefd om het extra jongvee zo veel mogelijk als drachtige pinken af te zetten." Op sommige bedrijven kalft al het jongvee af en wordt na afkalven geselecteerd. Dit betekent dat tegen-

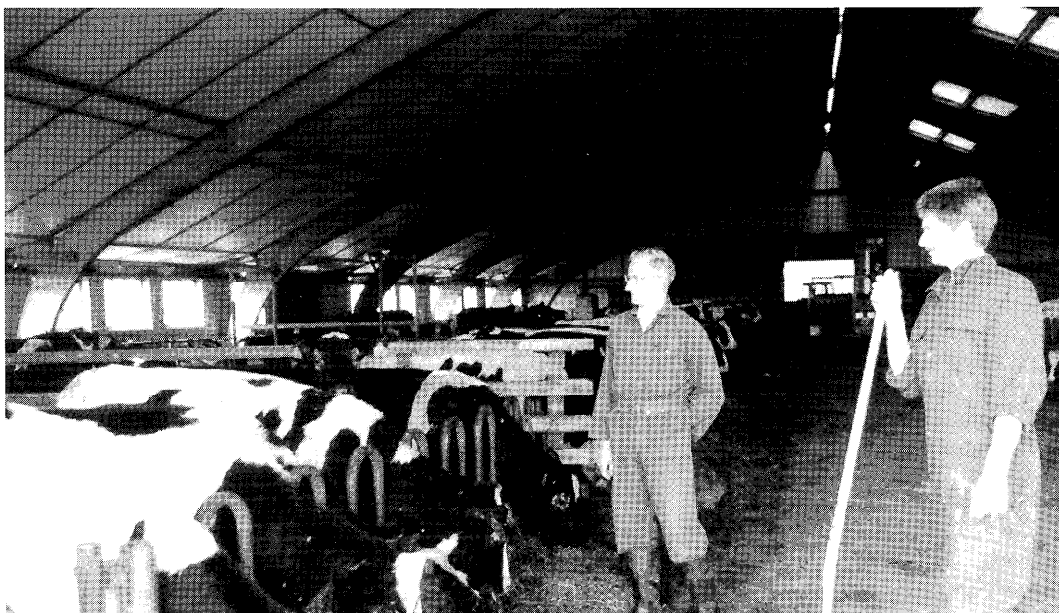
over de opfokkosten van zo'n dier de opbrengsten van een vaars staan die het qua produktie niet goed doet. Als de vaars het wel goed doet moeten de opfokkosten voor een belangrijk deel worden gecompenseerd door de verkoop van een oude melkkoe.

Hoge omzet en aanwas

Brandsma realiseerde in 1992/93 een omzet en aanwas van f 942,- per koe. "In 1992/93 zijn meerdere drachtige pinken voor export verkocht. Daardoor konden we een goede omzet en aanwas realiseren. In het huidige boekjaar 1993/94 zijn de opbrengstprijzen zelfs nog hoger." Binnen de LEI-boekhouding kan een vergelijking worden gemaakt met andere melkveebedrijven, waarbij correcties toegepast worden voor een aantal factoren. In het geval van omzet en aanwas zijn deze factoren: melkproduktie, veeslag en jongveebezetting. Deze zogenaamde bedrijfsvergelijkende maatstaf voor omzet en aanwas van Brandsma is f 817,-. De omzet en aanwas die in werkelijkheid gerealiseerd werd, was f 125,- per koe hoger: een uitstekend resultaat.

Effect minder jongvee

De berekeningen die door het Proefstation voor de Rundveehouderij zijn uitgevoerd laten zien dat het verlagen van de jongveebezetting in eerste instantie leidt tot een groot ruwvoerover-

Bij Brandsma mag het jongvee voorlopig nog blijven.

schot. Dit ruwvoeroverschot kan worden voorkomen door voor een lagere stikstofbemesting te kiezen. Het uiteindelijke effect is een daling van het N-overschot met 85 kg per hectare. Het saldo per hectare wordt iets minder bij een lagere jongveebezetting. Hierbij is uitgegaan van een gelijk inseminatiebeleid: uitsluitend inzetten van melkrassen. Als het ondereind geïnsemineerd wordt met een vleesras (b.v. Piemontese), dan stijgt het saldo met ongeveer f 200,- per hectare. Hendrik Brandsma: "Wat mij opviel is dat het jongvee veel ruwvoer verwerkt. Het komt er voor ons op neer dat voor het jongvee 16 hectare grasland nodig is. Het is in ieder geval goed om dat te weten."

Jongvee blijft

Ondanks het effect op het N-overschot is de maatschap voorlopig niet van plan minder jongvee aan te houden. "Hierbij spelen meerdere argumenten een rol", aldus Minicus. "Op de eerste plaats vind ik dat je je eigen grond zo goed mogelijk moet benutten, dus ook optimaal ruwvoer moet produceren." Daarnaast verwachten de Brandsma's dat de opbrengst van jongvee voorlopig op een hoog peil zal blijven. "De vraag is momenteel groot. Ik verwacht dat die vraag ook op peil blijft, zeker omdat Nederland foktechnisch weer behoorlijk in aanzien is gestegen." "Uit de bedrijfseconomische boekhouding blijkt dat de omzet en aanwas een sterk punt van ons bedrijf is. Ik denk dat we dit verder uit moeten bouwen." De huidige strategie wordt daarmee voorlopig voortgezet. De ruime jongveebezetting blijft dus voorlopig gehandhaafd. Wel wordt bewust geprobeerd om het vervangingspercentage van de melkkoeien zo laag mogelijk te houden en het extra jongvee nog voor het afkalven af te zetten. Mocht de situatie veranderen waardoor het aantrekkelijker wordt om minder jongvee aan te houden, dan wordt in ieder geval gekozen voor het insemineren van het ondereind van de veestapel met vleesvee. "Op die manier blijft de omzet en aanwas in ieder geval nog behoorlijk op peil, bovendien weet je zeker dat je niet onnodig veel fokdieren aanhoudt. Ik vind dat wel een sterk alternatief," aldus Minicus.

Flexibiliteit

Een van de belangrijkste argumenten om extra jongvee aan te houden is flexibiliteit. "Flexibiliteit bij de instroom in de melkveestapel vind ik toch wel belangrijk. Als in een bepaalde periode extra uitval bij de melkkoeien voorkomt is het toch wel

prettig als je wat jongvee achter de hand hebt." In de berekeningen wordt altijd uitgegaan van een stabiele bedrijfssituatie (een bepaald aantal koeien en een bepaald melkquotum). Minicus vindt dat de praktijk wezenlijk anders is: "De situatie is meestal maar een korte tijd stabiel. De kans bestaat bijvoorbeeld dat we over een paar jaar melkquotum aankopen. Om die extra melk te produceren wil ik bij voorkeur geen koeien aankopen. Het risico van ziekte-insleep is daarvoor te groot. Wil je dat extra quotum met eigen dieren volmelken, dan moet je nu al extra jongvee aanhouden."

Bij heffingen wel minder jongvee

Momenteel wordt gewerkt aan een algemene invoering van de mineralenboekhouding. Om de mineralenverliezen terug te dringen wordt gedacht aan het instellen van heffingen op het mineralenoverschot. Het economische plaatje verandert in zo'n situatie sterk. Dankzij de goede opbrengstprijsen brengt op dit bedrijf de jongvee-opfok nu nog wat op, in een situatie met heffingen wordt het verhaal duidelijk anders. "In zo'n situatie is het verlagen van de jongveebezetting een reële optie. Het is in ieder geval een maatregel die eenvoudig in te passen is en die ook een duidelijk effect op het N-overschot heeft, maar het is nu nog te vroeg."

Andere maatregelen

Voorlopig dus niet minder jongvee op het bedrijf. Toch past het binnen de doelstelling van het bedrijf om te proberen de mineralenverliezen verder terug te dringen. Het bedrijf heeft zelf als doelstelling dat het N-overschot onder de 300 kg N per hectare uit moet komen. "We denken dat we aan de bemestingskant nog wel wat kunnen verdienen. Vrijwel alle mest zal emissie-arm worden toegediend, zodat we de stikstof in de mest zo goed mogelijk benutten. Bovendien hebben we het stikstofniveau van het grasland dit jaar wat verlaagd. Een deel van de percelen zal op een niveau van 300 kg N worden bemest en een deel op 350 kg." Het bemestingsniveau ligt daarmee ongeveer 50 kg lager dan voorgaande jaren. Ook aan de voedingskant wordt geprobeerd de aanvoer van stikstof te beperken. Dit gebeurt door pulp in te zetten. Pulp past uitstekend naast gras en bevat relatief weinig stikstof en fosfor. Minicus: "Met deze maatregelen moeten we normaal gesproken ruim onder de 300 kg N-overschot uit komen, zelfs zonder de jongveebezetting te verlagen".